

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті досліджено поняття «мотивація», її види, виокремлено особливості мотивації студентів у процесі вивчення англійської мови. Узагальнено різні підходи щодо розуміння поняття «мотивація». Розглянуто відмінності між мотивом та мотивацією. Визначено поняття «мотивація» в сучасному науковому дискурсі. Проаналізовано вимоги до вправ для підвищення мотивації студентів та розглянуто підходи до розв'язання цієї проблеми.

Ключові слова: мотивація; студенти нефілологічних спеціальностей; види мотивів; навчальна діяльність; мотиваційні чинники.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних технологій диктує нові вимоги для тих, хто намагається йти в ногу з часом. Володіння англійською мовою є невід'ємним атрибутом успішної людини, тому швидко зростає потреба у її вивченні. У наш час знання іноземної мови має дуже велике значення. Розширення та поглиблення зв'язків між державами світу підвищують попит на спеціалістів, які володіють іноземними мовами. Вивчення англійської мови стає важливим як для професійного розвитку, так і для особистісного розвитку зокрема. Складність дослідження мотивації зумовлена тим, що студентів спонукають до навчання мотиви, які не лише взаємозбагачуються, але й протистоять один одному. Мотивація формується, змінюється і перебудовується в процесі діяльності. Тому перед педагогами стоїть досить важливе завдання знайти нові шляхи формування позитивної мотивації до здійснення навчальної діяльності.

Аналіз сучасних досліджень. Сучасна методика навчання іноземних мов розв'язує складні й відповідальні завдання: від навчання іншомовного спілкування в певних сферах людської діяльності до формування мовної особистості, здатної до спілкування з представниками інших культур (І. Зимня, Г. Китайгородська, В. Сафонова, І. Халєєва). Проблему мотивації розглядали у своїх роботах О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, П. Якобсон, Р. Гарднер, В. Бодров, Ж. Вірна, С. Занюк, Е. Зеєр, Є. Клімов, М. Пряжніков, В. Семиченко, Д. Макклелланд, А. Маслоу, М. Кондратьєва, С. Пакуліна, О. Сергеєнкова, Г. Рогова, Н. Аристова та ін.

Мета дослідження. Основною метою статті є дослідження поняття «мотивація», її видів, особливостей мотивації студентів у процесі вивчення англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Процес глобалізації у сфері вищої освіти поряд з іншими загострив проблему мотивації до вивчення іноземних мов, зокрема англійської. Адже «глобалізація» передбачає зростан-

ня ролі особистісних контактів людей, а значить вербальної комунікації, зокрема багатонаціональної.

Мотив (фр. *motif* і лат. *moveo* – рухаю) – внутрішня спонукальна сила, що забезпечує інтерес особистості до діяльності, активізує її зусилля. Як підкреслював С. Рубінштейн, «мотив як спонукач – це джерело дій» [5, с. 401]. За словами І. Зимньої, «мотив – це те, що пояснює характер мовної дії, тоді як комунікативний намір виражає те, яку комунікативну мету переслідує людина, плануючи ту чи іншу форму впливу на слухача». А. Маркова визначає мотив як те, що спонукає людину до діяльності. «Мотивація – загальна назва для процесів, методів, засобів спонукання студентів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти, а навчальна мотивація – це включення в навчальну діяльність. Позитивна мотивація до навчання – глибоке пізнання нового з усвідомленням того, що результат принесе задоволення» [6]. С. Занюк дає наступне визначення мотивації: «мотивація – це сукупність спонукальних факторів, які визначають активність особистості; це всі мотиви, потреби, стимули, ситуативні чинники, які спонукають поведінку людини». Мотиви є відносно стійкими рисами (проявами, атрибутами) особистості. Коли ми стверджуємо, що певній людині притаманний пізнавальний мотив, то мається на увазі, що в багатьох ситуаціях вона виявляє інтерес до змісту і процесу діяльності, або пізнавальну мотивацію. Однак мотивація – це не лише мотиви, а й ситуативні фактори (вплив різних людей, специфіка діяльності й впливу на них і на активність у цілому. Інтенсивність актуальної мотивації залежить від сили мотиву й інтенсивності ситуативних детермінант мотивації (вимог та впливу інших людей, складності завдань тощо). Певним мотивом (або навіть сукупністю мотивів) мотивація діяльності не вичерпується. Необхідно враховувати вплив факторів конкретної ситуації.

Надмірна складність діяльності, несприятлива конкретна життєва ситуація призводять до зниження не лише мотивації, а й ефективності діяльності. Таким чином, мотивація – це сукупність усіх факторів (як особистісних, так і ситуативних), які спонукають до активності (діяльності) людину [2, с. 7].

Звичайно, проблеми мотивації важливі у навчанні будь-якої дисципліни, але особливо вони проявляються у вивченні іноземної мови, оскільки специфіка предмета вимагає від студента наявності певної бази комунікативних здібностей. Нерідко це викликає складність, і вмотивованість вивчення мови, часом слабшає або зовсім зникає. Тому, розглядаючи мотивацію як основну рушійну силу в навчанні іноземної мови, відзначимо, що мотиви відносять до суб'єктивного світу людини, що характеризується його внутрішнім спонуканням. Звідси всі труднощі виклику мотивації з боку студента. Людина може вивчити будь-яку мову, і англійську зокрема, якщо тільки сама відчує необхідність у цьому, тобто буде мотивована.

Проблема мотивації досліджується в межах діяльного підходу до навчання, розробленого В. Рубінштейном, О. Леонтьєвим та ін. Для оптимальної організації навчального процесу важливе глибоке знання мотивів студентів і, по-друге, вміння правильно виявляти їх та розумно керувати ними. В навчанні іноземних мов психологічні питання мотивації розглядаються в працях А. Алхазішвілі, І. Зимньої, О. Леонтьєва, Н. Симонової та ін. У зарубіжній психологічній літературі приділяється велика увага ролі мотивації, яку називають «Motor», «Key words» у навчанні іноземних мов.

Згідно з законом Йеркса – Додсона, який було сформульовано декілька десятиліть тому, ефективність діяльності залежить від сили мотивації, тобто чим сильніше спонукання до дії, тим вища результативність діяльності. Ця теза стосується і навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Дослідження в галузі педагогіки вищої школи проведені А. А. Реаном, В. А. Якуніним, Н. І. Мешковим, виявили, що «сильні» і «слабкі» студенти відрізняються не рівнем інтелекту, а силою, якістю і типом мотивації навчальної діяльності. Результати досліджень дозволяють стверджувати, що висока позитивна мотивація може заповнити нестачу спеціальних здібностей чи недостатній рівень знань, умінь та навичок, відіграючи роль компенсаторного чинника. Однак у зворотному напрямку компенсаторний механізм не спрацьовує, тобто, яким би здібним і ерудованим не був студент, без бажання і прагнення до навчання – високих успіхів він не досягне [5, с. 401].

Процес удосконалення підготовки висококваліфікованих спеціалістів і підвищення якості навчання становить об'єкт цілого ряду теоретичних досліджень та пошуку практичних рішень. Найактуальнішим у наш час є пошук внутрішніх резервів інтенсивного розвитку навчального процесу в закладах вищої освіти. У зв'язку з цим однією з центральних проблем педагогіки вищої школи виступає дослідження мотиваційної сфери особистості як фактора ефективності навчальної діяльності.

Центром навчальної діяльності студентів є усвідомлення ними мотивів, цілей, прийомів навчання та самих себе як суб'єктів навчальної діяльності, який організує, спрямовує та контролює процес навчання.

Джерелом мотивації в найбільш загальному розумінні є потреба, що створюється на основі суперечностей між тим, що людина має, чим володіє, чого досягла і тим, чого не має, чим не володіє, чого не досягла. Бажання мати, оволодіти, досягти становить зміст потреби [3, с. 28].

Умовами формування та розвитку мотивів професійного навчання виступають сформоване професійне уявлення студентів; чітко визначена та усвідомлена кінцева мета навчання; розуміння практичної значущості та зв'язку з кінцевою метою кожного окремо взятого заняття, кожного виду роботи; використання методів емоційної регуляції в навчальній діяльності; відпрацювання системи навчальних дій, що одночасно виступає умовою формування та розвитку пізнавальних мотивів навчання.

Умовами формування і розвитку пізнавальних мотивів навчання визначаються: ведення навчального процесу на рівні функціональних можливостей студента, максимальна опора на діяльність, пов'язану із мисленням; емоційна атмосфера процесу навчання; сприятливе спілкування в навчальному процесі, активізація навчальної діяльності студентів.

Важливою умовою формування пізнавальних мотивів навчання студентів є внутрішня вмотивованість викладача.

Найважливішою умовою формування та розвитку комунікативних мотивів навчання можна вважати надання комунікативного характеру всьому курсу навчання іноземної мови, тобто побудова його як моделі процесу міжособистісного спілкування.

Основу мотивації вивчення іноземної мови студентами складають мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні, які досить часто підкріплюються зовнішніми мотивами. Зовнішні мотиви – це вимоги викладачів, батьків, навчальних програм. Вони ґрунтуються на почутті обов'язку перед суспільством, сім'єю, викладачами, товаришами, за основу мають відповідальність, повагу до вимог дорослих, бажання зміцнити репутацію гарного студента. Внутрішні мотиви діяльності учнів зумовлені особистими інтересами, переконаннями, намірами, мріями, ідеалами тощо. Дія зовнішніх і внутрішніх факторів мотивації має бути врівноваженою [4, с. 76]. Абсолютизація внутрішнього зацікавлення звужує фактичні можливості учня, а сухий підхід з позиції зовнішніх вимог позбавляє процес навчання емоційного забарвлення. Проте у всіх випадках найменшу користь приносять зовнішні негативні мотиви, такі, як, залякування негативними оцінками тощо.

Процес формування і розвитку мотивів навчання повинен бути спрямований не тільки на підвищення загального показника інтенсивності мотиваційного синдрому, а й на формування такої його структури, яка б задовольняла вище згадані умови. Це повинен бути процес формування не якогось одного мотиву, а їх тріади: мотивів професійного досягнення, комунікативних та пізнавальних, та водночас зняття або зведення до мінімуму представленості мотивів уникнення негативного емоційного досвіду, які значною мірою впливатимуть на характер почуттів, які студент переживає під час заняття, та призводять до формування стійкого ставлення до діяльності вивчення іноземної мови.

Нарешті, мотивацію варто розглядати не як короткочасний фактор діяльності, який можна відкинути після досягнення мети. Йдеться про те, щоб почуття обов'язку було стабільним і закріплювалось у характері людини в постійне прагнення до діяльності, щоб воно стало рисою людини і впливало на хід її життєдіяльності й тоді, коли самі стимулювальні фактори перестають діяти.

Використання на заняттях сучасних педагогічних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних (соціальні мережі, блоги тощо), має великий вплив на формування позитивної мотивації до вивчення мови. Підвищуючи мотивацію до вивчення мови, ми підвищуємо

й рівень її засвоєння і як додатковий позитивний ефект отримуємо підвищення успішності з цього предмета та задоволення особистісних потреб та інтересів.

Висновки. Навчальна мотивація студента визначає рівень його навчальної активності, вказує напрямки цієї активності та організовує роботу щодо подолання труднощів. Завдяки певним методам організації навчального процесу мотивація студентів може підвищуватися, тому формування стійкого рівня мотивації вимагає від викладача врахування особистого досвіду студентів, інтересів та схильностей, емоцій та почуттів, статусу в колективі.

Список використаних джерел

1. Васильев И. А. Мотивация и контроль за действием / И. А. Васильев, М. Ш. Магомед-Эминов. – М. : Изд-во МГУ. – 1991. – 144 с.
2. Занюк С. С. Психологія мотивації / С. С. Занюк. – К. : Либідь, – 2002. – 304 с.
3. Зінковський Ю. Мотивація до навчання у професійній школі / Ю. Зінковський, Ю. Адаменко // Вища школа. – 2017. – № 12. – С. 25–37.
4. Кофанова О. В. Посилення мотивації і творчої складової навчання майбутніх екологів за допомогою інноваційних засобів / О. В. Кофанова // Вища освіта України. – 2015. – № 2. – С. 74–81.
5. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, – 2011. – 628 с.
6. Фурт Д. В. Мотиваційні чинники вивчення української мови студентів-іноземців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=894995>.

Л. В. Шмуля,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

МОТИВАЦИОННЫЕ ФАКТОРЫ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Статья посвящена исследованию понятия «мотивация», ее видам. Выделены особенности мотивации студентов в процессе изучения английского языка. Рассмотрены различные подходы к пониманию понятия «мотивация», различия между мотивом и мотивацией. Определено понятие «мотивация» в современном научном дискурсе. Проанализированы требования к упражнениям для повышения мотивации студентов и рассмотрены подходы к решению этой проблемы.

Ключевые слова: мотивация; студенты нефилологических специальностей; виды мотивов; учебная деятельность; мотивационные факторы.

L. Shmulia,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

MOTIVATION FACTORS OF NON-PHILOLOGY STUDENTS TO STUDY THE ENGLISH LANGUAGE

The article deals with the concept of «motivation». It was determined that the process of globalization emphasized the importance of motivation to study foreign languages, in particular English. Since «globalization» involves an increase in the role of personal contacts between people, and hence verbal communication, in particular, multinational. Types, features of students motivation in the process of studying the English language are highlighted in the article. Approaches to understanding the concept of «motivation» are regarded. The differences between motivation and motives are considered. The concept of «motivation» in the modern scientific discourse is defined. Motivation is a set of incentive factors that determine individual's activity. These are all the motives, needs, incentives, situations that prompt people to act. The source of motivation in the most general sense is the need created on the basis of contradictions between what people have, what they possess, what they have achieved and what they do not have, what they do not possess, what they have not achieved. The desire to have, to own, to achieve is the centre of need. The basis of motivation for studying a foreign language is professional development, communicative and cognitive motives which are often supported by external motives. External motives are the demands of teachers, parents, educational institutions. Internal motives of students' activities are determined by personal interests, beliefs, intentions, dreams, ideals, etc. External and internal factors of motivation must be balanced. The requirements for exercises to increase students' motivation are analyzed and the approaches to solve this problem are considered.

Key words: motivation; non-philology students; types of motives; educational activity; motivational factors.

Рецензенти: Болюбаш Н. М., канд. пед. наук, доцент, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Николаїв, Україна;
Букач М. М., д-р пед. наук, професор МНУ ім. В. О. Сухомлинського, м. Николаїв, Україна.